

Parshat Tazria-Metzora

The Holy Land

Simon Wolf

The Rashbam's self-declared purpose of his commentary on the Torah is to interpret the Torah based on the "simple reading of the text (פשוטו של מקרא)".¹ With regards to Tzara'at, the Rashbam in his commentary makes an interesting disclaimer. "All the Parshiyot of Nigayim...we have no understanding and nothing to say with regards to the simple reading of the text (אין לנו פשוטו של מקרא) or through proficiency in the natural realm, rather the only explanation we have is the interpretations of the Chachamim, their statutes and that which they received from the earlier sages."² Even the Rambam, the ultimate rationalist, concedes that Nigayim is an unnatural occurrence (אינו ממנהגו של עולם). He notes that Tzara'at is a collective term that includes many conditions that do not resemble each other. This affliction that also affects clothes and houses, which the Torah subsumes under the term Tzara'at, is not a natural phenomenon. Rather, it is a sign and a wonder prevalent amongst Bnei Yisrael to warn them against engaging in Lashon Hara, inappropriate speech.³ The Ramban reflects a similar sentiment when he declares with regards to the Nigayim of clothing and houses that "this is not found in nature and does not exist in the natural world... (אינו בטבע כלל ולא הווה זה) (בעולם...".⁴

With regards to Nigayim, the Ramban explains that its manifestation is the result of Bnei Yisrael's unique standing. When Bnei Yisrael are wholly devoted to God, then His spirit is always present amongst them which in turn maintains their bodies, clothes and houses in a good appearance. Thus, as soon as one of them commits a sin or transgression, a deformity or stain appears on their body, or on their clothing, or on their house, revealing that God's presence has departed from them. This echoes the sentiments of the Kuzari's approach towards Nigayim.⁵ He explains that the nature of the Shechina, the manifest presence of God, is that it occupies in Bnei Yisrael the same place as the soul which rests in a person's body. This Divine life-force provides them luster, beauty, and splendor in their bodies, dispositions, clothing and houses. When it is absent from them, their intelligence wanes, their counsel becomes foolish, their bodies deteriorate, and their beauty fades. Similarly, the departure of the Divine presence from an individual in Bnei Yisrael has a noticeable effect in the disappearance of the light of the Shechina from them. It is a wondrous indication of the Divine Presence being present amongst Bnei Yisrael in that the slight anger of God with regards to their minor sins is immediately manifest on the walls of their houses and on their clothes. And when their sins persist, it appears on their body in varying degrees of severity.⁶ According to the Ramban and the Kuzari, Tzara'at is a spiritual disease that indicates a person is sinning, missing the mark or failing somehow which causes the presence of God to depart from them.⁷ In that

¹ עיין רשב"ם בראשית א, א ושם לז, ב... והראשונים מתוך חסידותם נתעסקו לנטות אחרי הדרשות שהן עיקר, ומתוך כך לא הורגלו בעומק פשוטו של מקרא...
² אדם כי יהיה בעור בשרו: כל פשוטו נגעי אדם ונגעי בגדים ונגעי בתים ומראותיהן וחשבון הסגרם ושערות לבנות ושער שחור וצהוב אין לנו אחר פשוטו של מקרא כלום ולא על בקיאות דרך ארץ של בני אדם אלא המדרש של חכמים וחוקותיהם וקבלותיהם מפי החכמים הראשונים הוא העיקר: (רשב"ם ויקרא יג, ב)
³ הצרעת הוא שם האמור בשתופות כולל עניינים נגעי בשר או בגדים ונגעי בתים ומראותיהן לובן עור האדם קרוי צרעת, ונפילת קצת שיער הראש או הזקן קרוי צרעת, ושינוי עין הבגדים או הבתים קרוי צרעת, וזה השינוי האמור בבגדים ובבתים שקראתו תורה צרעת בשתופות השם אינו ממנהגו של עולם אלא אות ופלא היה בישראל כדי להזהיר מלשון הרע, שהמספר בלשון הרע משתנות קירות ביתו, אם חזר בו יטהר הבית, אם עמד ברשעו עד שהותץ הבית משתנין כלי העור שבביתו שהוא יושב ושובע עליהן, אם חזר בו יטהרו, ואם עמד ברשעו עד שישרפו משתנין הבגדים שעליו, אם חזר בו יטהרו ואם עמד ברשעו עד שישרפו משתנה עורו ויצטרע ויהיה מובדל ומפורסם לבדו עד שלא יתעסק בשיחת הרשעים שהוא הליצינות ולשון הרע, ועל עניין זה מזהיר בתורה ואומר השמר בנגע הצרעת זכור את אשר עשה יי' אלקיך למרים בדרך, הרי הוא אומר התבוננו מה אירע למרים הנביאה שדיברה באחיה שהיתה גדולה ממנו בשנים וגידלתו על ברכיה וסכנה בעצמה להצילו מן הים והיא לא דברה בגנותו אלא טעתה שהשונות לשאר נביאים והוא לא הקפיד על כל הדברים האלו שנאמר והאיש משה עמו מאד ואף על פי כן נענשה בצרעת קל וחומר לבני אדם הרשעים הטפשים שמרבים לדבר גדולות ונפלאות. לפיכך ראוי למי שרוצה לכון אורחותיו להתחמק משיבתו ומלדבר עמה כדו שלא יתפס אדם ברשת רשעים וסכלותם, וזה דרך ישיבת הלצים הרשעים בתחילה מרובין בדברי הבאי כענין שנאמר וקול כסיל ברוב דברים, ומתוך כך באין לספר בגנות הצדיקים כענין שנאמר תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק, ומתוך כך יהיה להן הרגל לדבר בנביאים ולתת דופי בדבריהם כענין שנאמר ויהיו מלעיבים במלאכי האלקים ובוזים דבריו ומתעתעים בנביאיו, ומתוך כך באין לדבר באלקים וכופרין בעיקר כענין שנאמר ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על יי' אלקיהם, והרי הוא אומר שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ מי גרם להם לשית בשמים פיהם לשונם שהלכה תחילה בארץ, זו היא שיחת הרשעים שגורמת להן ישיבת קרנות וישיבת כנסיות של עמי הארץ וישיבת בתי משתאות עם שותי שכר, אבל שיחת כשרי ישראל אינה אלא בדברי תורה וחכמה, לפיכך הקדוש ברוך הוא עוזר על ידן

ומזכה אותן בה, שנאמר אז נדברו יראי יי' איש אל רעהו ויקשב יי' וישמע ויתב ספר זכרון לפניו ליראי יי' ולחושבי שמו. (רמב"ם טומאת צרעת טז, ז)
⁴ והבגד כי יהיה בו נגע צרעת - זה אינו בטבע כלל ולא הווה בעולם, וכן נגעי הבתים, אבל בהיות ישראל שלמים לה' יהיה רוח השם עליהם תמיד להעמיד גופם ובגדיהם ובתיהם במראה טוב, וכאשר יקרה באחד מהם חטא ועון יתהווה כיעור בבשרו או בגדו או בביתו, להראות כי השם סר מעליו. ולכך אמר הכתוב (להלן יד לד) ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם, כי היא מכת השם בבית ההוא...ועל דרך הפשט, מפני זה יחזירו הכתוב בכל פסוק ופסוק "הבגד או העור או השתי והערב", כי הדבר נס. ולרבותינו בהם מדרשים וכולם בתורת כהנים: (רמב"ם ויקרא יג, מז) \\ אמר הכתוב בנגעי הבתים ונתתי נגע צרעת - לרמוז כי יד ה' תעשה זאת, לא טבע כלל, כמו שפירשתי (לעיל יג מז): (רמב"ם ויקרא יד, לד)
⁵ אמר החבר: כבר אמרתי לך, כי זה מחקי כחות השכינה, כי היתה בישראל במעלת הרוח בגוף האדם, מועילה אותם החיות האלקית ונותנה להם זיו והדר בגופותם ובתכונותם ובמשכניהם, ובעת שמתרחקת מהם, מסתכלת צעתם ויתכערו גופיהם וישתנה יופיה, וכשהיא מתרחקת מיחידים נראה על כל איש ואיש סימן התרחק אור השכינה ממנו, כאשר נראה התרחק הרוח פתאום בעבור פחד או דאגה משנות הגוף, ונראה בנשים ובנערים בעבור חלישות רוחם, שיעשו בגופותם מקומות שחורים וירוקים מהיציאה בלילה, והם מיחידים זה אל השדים, ואפשר שיקרה מזה ומראות המתים וההרוגים חללים קשים בגוף ובנפש. (בכוזרי מאמר ב אות סב)
⁶ אמר החבר: העדה שצופה ונושנה לעתה בתוכה, ר"ל השכינה, הלא תראה מה שאמר יהושע: (יהושע כד, יט) "לא תוכלו לעבוד את ה' כי אלקים קדושים הוא", וזה עם מה שהיה בעדתו מן החסידות והזהירות, בענין שלא נמצא בהם עובר בחרם יריחו וזלת ענן לבדו משש מאות אלף איש, והיה מעניש לעת על כל מה שהיה, ומה שבהם כנושן מרים בצרעת ועלש אדם וביהוא ועונש עוזא ועונש אשה בית שמש כי ראו בארון ה', והיה ממופת השכינה שיראה החרון המעט על העונות לעתם בקירות והבגדים, וכאשר יחזק הענין יראה בגופים על מדרגות מן החזק והחולשה, והכהנים מועמדים לחכמה הזאת הדקה, להכיר מה ממנה אלקי, ומצפים בו שבעיה כנושן צפו במרים, ומה ממנו מזג, מתישב ובלתי מתישב, והיא חכמה מופלאה הזהיר עליה הבורא יתברך במה שאמר: (דברים כד, ח) "השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות ככל אשר יורה אתכם הכהנים הלוים". (כוזרי מאמר ב אות נח)
⁷ אמר החבר: כבר אמרתי לך שאין ערך בין שכלנו ובין הענין האלקי, וראוי שלא נטרח לבקש עלת אלה הגדולות והדומה לה. אבל אני אומר אחר בקשת המחילה מבלתי

vein, Tuma is the absence of Tahara; Tzara'at is the absence of Kedusha.

At first glance, this resembles the Ramban's view with regards to the waters of the Sota, a "concoction" that a woman suspected of adultery must drink.⁸ If she is guilty, the waters cause physical harm and even death to the accused woman, whereas, if she is innocent, the waters are innocuous and according to Chazal even beneficial to the suspected individual. The Ramban commenting on this phenomenon notes that there is no other ordinance of the Torah which depends upon a miracle, with exception of the waters of the Sota.⁹ This test and punishment is a continuous wonder and miracle that happens in Yisrael, when the majority of the people live in accordance with the will of God. This is order that the women of Yisrael do not engage in the lewdness of the other nations, and to purify Bnei Yisrael from adulterous offspring, so that they are worthy that the Divine presence be manifest among them. Therefore, the effects of the water on the Sota ceased when the people became debauched with sexual sins since they no longer deserved this Divine intervention.¹⁰ As God declares in the verse in Hoshea, "I will not punish your daughters when they commit harlotry, nor your daughters-in-law when they commit adultery; for they themselves consort with lewd women, and they sacrifice with harlots, and the people that is without understanding is distraught."¹¹ Both Nigayim and the waters of Sota are dependent on and the result of the Shechina being present amongst Bnei Yisrael. They are miraculous punishments that indicate wrongdoing and require rectification of the misdeeds in order to maintain the holiness, purity and integrity of Bnei Yisrael which in turn will allow God to be present amongst them. This will then facilitate the continuation of these Divine "signals" which creates and results in a virtuous loop with regards to God's relationship

with and presence among Bnei Yisrael. What is so interesting is that the Ramban does not suffice with this explanation of these miraculous phenomena.

The Mishna in Kiddushin lays out a principle with regards to the Torah's laws.¹² Any commandment that is dependent on the Land (Eretz Yisrael) is only in effect when one is present in the Land. For instance, the requirements of tithing, which are dependent on the produce of the Land (חובת), are only relevant within the borders of Eretz Yisrael. On the other hand, directives that are not connected to the Land, but rather are personal demands (חובת הגוף), they are applicable both within and outside of Eretz Yisrael. As examples, the donning of Tefillin or eating Kosher are personal obligations and therefore they are independent of location and must be abided even outside Eretz Yisrael. With regards to the laws surrounding Nigayim and illicit relations (ערויות), the Ramban makes the obvious note that these are personal restrictions or obligations (חובת הגוף) and therefore should be boundary less in their applicability.

The Torah when introducing the laws of Nigayim on houses, it begins, "When you have entered into the land of Canaan, which I give to you for a possession, and I put a plague of Tzara'at in a house in the land of your possession..."¹³ The simple understanding of the verse is that once Bnei Yisrael enter the land of Canaan and home ownership becomes relevant, as opposed to in the desert where they sojourned in a nomadic fashion in tents, then the following laws of Nigayim will be applicable to you.¹⁴ This is bolstered by the fact that this condition of entering the land of Canaan does not appear with regards to Nigayim of clothing or the body because they were already relevant within the desert. Nevertheless, surprisingly, the Ibn Ezra notes this condition of

שאגזרו שהוא כן, שאפשר שתהיה הצרעת והזיבות תלויות בטומאת המת, כי המת הוא ההפסד הגדול, והאבר המצורע כמת והזרע הנפסד כן, מפני שהיה בעל רוח טבעי מוכן להיות טפה שיהיה ממנה אנוש, והפסדו כנגד כח החיות והרוח, ואינו משיג בהפסד הזה לרב דקותו אלא בעלי הרוחות הדקות והנפשות החשובות, המשתדלות להדבק באלקות והנבואה או בחלומות האמתיות והמראות הברורות. ועוד יש עם שימצאו כובד בעצמם בעוד שלא רחצו מקריים, וכבר נוסה, שמפסידים במגעם הדברים הדקים, כפנינים והיינות, והבנו משנתה מקרבת המתים והקברות, ומתבלבלת נפש זמן מה בבית אשר היה בו מת, ומי שהוא עב הטבע אינו משתנה לזה. כאשר אנו רואים דמיון זה בשכליות, מי שהוא מבקש לזכות מחשבתו בחכמות המופתיות, או זכות נפשו לתתה ולתפלה יצא היזק מיישבת הנשים, וחברת הליצנים והתעסק בשירי האבה והשחוק. (ספר הכוזרי מאמר ב אות ס)

⁸ במדבר ה, יא-לא

⁹ והנה אין בכל משפטי התורה דבר תלוי בנס זולתי הענין הזה, שהוא פלא ונס קבוע שיעשה בישראל בהיותם רובם עושים רצונו של מקום, כי חפץ למען צדקו ליסר הנשים שלא תעשינה כזמת יתר העמים, ולנקות ישראל מן הממזרות שיהיו ראויים להשרות שכינה בתוכם. ולפיכך פסק הענין הזה משעה שנתקלקלו בעבירות, כמו שאמרו (סוטה מז א) משרבו הנואפים פסקו מי סוטה, שנאמר (הושע ד יד) לא אפקוד על בנותיכם ועל כלותיכם כי תנאפנה כי הם עם הזונות יפרדו ועם הקדשות יחבשו ועם לא יבין ילבט. ואין הכתוב אומר שתהיינה הנשים הנואפות פטורות מן העון בעבור שבעליהן נואפים, רק שלא יעשה בהן הנס הגדול הזה שהוא נעשה להם לכבודם ולהיותם עם קדוש, והם לא יבינו בטובה הזאת ולא יחפצו בה,

וזו שאמר "ועם לא יבין ילבט", כלומר ילכד בסכלותו. וכן ואיל שפתיים ילבט (משלי י ח), תרגם המתרגם הירושלמי, וסכלא בספותיה מתאחד: וזה טעם מה שאמרו (סוטה מז): ונקה האיש מעון, בזמן שהאיש מנוקה מעון מים בודקין את אשתו, אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו. והנקיון הוא, שלא בא עליה משקנא לה ונסתרה. ויש מפרשים, שאם בעל הבעל שום בעילה אסורה כל ימיו אין המים בודקין אותה. והעולה מן ההלכה (שם), שאפילו היו בניו ובנותיו נואפים ולא כהה בם לא היו בודקין. והכלל, שהוא נס וכבוד לישראל: (רמב"ן במדבר ה, כ)

¹⁰ ונקה האיש מעון והאשה היא תשא את עונה: (במדבר ה, לא) ונקה האיש מעון - ת", ונקה האיש מעון, בזמן שהאיש מנוקה מעון המים בודקין את אשתו, בזמן שאין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו, לפיכך משרבו המנאפים פסקו המים המרים (סוטה מז):

¹¹ לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה ועל כלותיכם כי תנאפנה כי הם עם הזונות יפרדו ועם הקדשות יחבשו ועם לא יבין ילבט: (הושע ד, יד)

¹² כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ ושאינה תלויה בארץ נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ חוץ מן הערלה וכלאים רבי אליעזר אומר אף מן החדש:

(משנה קידושין א, ט)

¹³ כי תבאו אל ארץ כנען אשר אגבי נתן לכם לאחזה ונתתה לגע צרעת בבית ארץ ארץ: (ויקרא יד, לד)

¹⁴ כי תבאו אל ארץ כנען - לא נאמר כי תבואו גבי נגעי אדם וכלים לפי שאף במדבר היו נוהגים אבל בנגעי בתים שלא היה להם במדבר נאמר כי תבאו אל ארץ כנען. (חזקוני ויקרא יד, לד)

entering the land of Canaan is due to the fact that these laws only apply in Eretz Yisrael because of the great status of the land; for the Temple is found there, and the glory of God is manifest in the Temple.¹⁵ It could be that he limits the applicability of the laws of Nigayim of the houses to Eretz Yisrael because one's own house on a smaller scale (מקדש מעט) might be parallel to the Mikdash where the presence of God is found (See Parshat Tazria-Metzora – Striking Parallels). The Ramban makes a similar suggestion to the Ibn Ezra with regards to the understanding of this Pasuk.¹⁶

More noteworthy is the fact that the Ramban extrapolates this principle from Nigayim of the houses to Tzara'at on clothing as well and maybe even to personal Nigayim.¹⁷ He declares that the reason why this law does not apply outside Eretz Yisrael is not because it is a duty attached to the land (חובת קרקע), but the reason is because this matter of Divine indication of sins occurs only in the Chosen Land, wherein the Glorious Name dwells. The Ramban assumes as axiomatic that this type of Divine intervention, closeness and presence is limited to when Bnei Yisrael are found in Eretz Yisrael. He therefore asserts, "I think similarly with regard to Nigayim of the garments, that it applies only in Eretz Yisrael, it being unnecessary to exclude the application of this law in places outside the Land, since they never occur there." It would not be farfetched to assume, based on the Ramban's (and Kuzari) description of the impact of God's presence on the physical appearance and health of the individuals members of Bnei Yisrael noted above, that personal Nigayim would similarly be limited to

those that dwell in Eretz Yisrael. In consonance with this approach, the Ramban makes the same assertion with regards to illicit relations.¹⁸ Despite the fact that they are personal obligations (חובת הגוף), they, nevertheless are more problematic in Eretz Yisrael because they defile the Land. This results in the violator's expulsion from Eretz Yisrael because their conduct is incompatible with the presence of God found in the Land. While the Ramban never states this explicitly, it would seem to be self-evident that the miraculous Sota waters would only be relevant in the Land of Israel since their entire process is centered in the Mikdash.

The fact that Tzara'at and illicit relations (ערייות) are restrictions or the result of violations that are couched in terms of defilement (טומאה) is an indication of their connection to the presence or absence of the Divine. They are therefore integrally connected to Eretz Yisrael where God's presence is manifest. The Ramban extends this principle to explain the sudden and complete obliteration of S'dom V'Amora from the face of the earth.¹⁹ He acknowledges that there are other nations or peoples whose behavior is much more degenerative and depraved yet nothing of the sort befalls them. Therefore, he attributes their fate and demise to their engaging in this type of behavior in Eretz Yisrael. "Know that the fate of Sodom was due to the superiority of the Land of Israel since Sodom is part of God's inheritance (נחלת ה') and it does not suffer people of abominations. And just as it later expelled an entire nation on account of their abominations, so it now anticipated and saw that this entire people behaved worse than all nations towards Heaven and mankind. He thus laid waste to them through

¹⁵ וטעם כי תבאו אל ארץ כנען – כי זה נוהג בארץ לבדו, בעבור גודל מעלת הארץ, כי המקדש בתוכה, והכבוד בתוך המקדש. (אבן עזרא ויקרא יד, לד)

¹⁶ אמר הכתוב בנגעי הבתים ונתתי נגע צרעת - לרמוז כי יד ה' תעשה זאת, לא טבע כלל, כמו שפירשתי (לעיל יג מז); ואמר כי תבואו אל ארץ כנען וגו' בבית ארץ אחוזתכם - כי עם כל ישראל ידבר. והיה ראוי, אחרי וידבר ה' אל משה ואל אהרן, שיאמר דברו אל בני ישראל, אבל יקצר הכתוב במובן, או שידבר עמהם במקום כל ישראל, וירמוז כי אין הכונה עתה רק ללמד להם דיני הצרעת כולם וישלמדו אותם לכהנים, ולא יזהיר משה עתה את כל ישראל, רק לבאי הארץ יזהיר (דברים כד ח) השמר בנגע הצרעת לשמור מאד וגו', כי להם צוה מתחלה במשפטים האלה: (רמב"ן ויקרא יד, לד)

¹⁷ והבגד כי יהיה בו נגע צרעת - זה אינו בטבע כלל ולא הווה בעולם, וכן נגעי הבתים, אבל בהיות ישראל שלמים לה' יהיה רוח השם עליהם תמיד להעמיד גופם ובגדיהם ובתיהם במראה טוב, וכאשר יקרה באחד מהם חטא ועון יתהווה כיעור בבשרו או בבגדו או בביתו, להראות כי השם ס' מעליו. ולכך אמר הכתוב (להלן יד לד) ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם, כי היא מכת השם בבית ההוא. והנה אינו נוהג אלא בארץ שהיא נחלת ה', כמו שאמר (שם) כי תבאו אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחוזתה, ואין הדבר מפני היותו חובת קרקע, אבל מפני שלא יבא הענין ההוא אלא בארץ הנבחרת אשר השם הנכבד שוכן בתוכה; ובתורת כהנים (מצורע פרשה ג) דרשו עוד, שאין הבית מטמא אלא אחר כבוש וחלוק, ושיהא כל אחד ואחד מכיר שולו. והטעם, כי אז נתישבה דעתם עליהם לדעת את ה' ותשרה שכינה בתוכם. וכן אני חושב בנגעי הבגדים שלא ינהגו אלא בארץ, ולא הוצרך למעט מהן חוצה לארץ כי לא יארכו שם לעולם. ומפני זה עוד אינם נוהגים אלא בבגדים לבנים לא בצבעים, כי אולי הצבע הוציא הכיעור ההוא במקום ההוא כטבעו ולא אצבע אל הקיום היא, ולפיכך הצבעים בידי שמים מטמאין כדברי רבי שמעון (נגעים יא, ג); ועל דרך הפשט, מפני זה יחזירו הכתוב בכל פסוק ופסוק "הבגד או העור או השתי והערב", כי הדבר נס. ולרבותינו בהם מדרשים וכולם בתורת כהנים: (רמב"ן ויקרא יג, מז)

¹⁸ ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה ותקיא הארץ - החמיר הכתוב בעריות, בעבור הארץ שתטמא בהן ותקיא הנפשות העושות. והנה העריות חובת הגוף ואינן תלויות

בארץ... והנה הזכיר הכתוב כי אנשי ארץ כנען נענשו בעבור העריות, ורבותינו אמרו (סנהדרין נו): שהוזהרו עליהן מעת היצירה לאדם ולנח, שלא ענש אל אם כן הזהיר, אבל הכתוב לא יזכיר הזהרה אבל יאמר כי הארץ תקיא אותם כי ארץ תתעב כל התועבות האלה. והנה לא אנשי ארץ כנען בלבד היו מן המוזהרים, והפרשה הזכיר "כמעשה ארץ מצרים" שהיו גם הם עושים ככל התועבות האלה, ולא תקיא אותם ארץ מצרים ולא שאר ארצות הגוים את גוייהם, אבל הענין כולו למעלת הארץ וקדושתה. ואמר הכתוב "ותקיא הארץ", כי מעת שפקד עונה עליה שנגזר על הכנענים להכרת כאלו כבר הקיאה אותם, או "ותקיא", למעלה, כענין סר צלם מעליהם (במדבר יד ט): (רמב"ן ויקרא יח, כה)

¹⁹ ונדעה אותם - כוונתם לנחלת את הרגל מביניהם, כדברי רבותינו (סנהדרין קט), כי חשבו שבעבור טובת ארצם שהיא כגן ה' יבאו שם רבים, והם היו מואסי הצדקה, אבל לוט בעשרו ומומונו בא אליהם, או שבקש מהם רשות או שקבלוהו לכבוד אברהם, והכתוב מעיד שזאת כוונתם, שנאמר (יחזקאל טז מט) הנה זה היה עון סדום אחותך גאון שבעת לחם ושלות השקט היה לה ולבנותיה ויד עני ואביון לא החזיקה. ומה שאמר (לעיל יג יג) רעים וחטאים לה' מאד, שהיו מכעיסים ומורדים בשלומם ובעוני האביונים, והוא שאמר (יחזקאל טז נ) ותגביהנה ותעשינה תועבה לפני ואסיר אתהן כאשר ראית: ועל דעת רבותינו (עין סנהדרין קט) היו בהם כל מדות רעות, אבל נגמר דינם על אותו העון מפני שלא החזיקו יד עני ואביון, כי היו תדירים באותו עון יותר מכולם, וגם כי כל העמים עושים צדקות עם ריעיהם ועם עביהם ובעניי הנגאון, והוא הקדוש ברוך הוא שיהיה לאות לבני מרי לישראל ישראל, כי היא מכלל נחלת ה' ואינה סובלת אנשי תועבות, וכאשר תקיא את הגוי כלו מפני תועבותם הקדימה וקאתה את העם הזה שהיו רעים מכולם לשמים ולבריות. ושמונו עליהם השמים והארץ והושתתה הארץ בלא רפואה לעולם, מפני שבעבור טובה נתגאו, וראה הקדוש ברוך הוא שיהיה לאות לבני מרי לישראל העתידים לירשה כאשר התרה בהן גפרית ומלח שרפה כל ארצה כמהפכת סדום ועמורה אדמה וצבויים אשר הפך ה' באפו ובחמתו (דברים ט כב): כי יש באומות רעים וחטאים מאד ולא עשה בהם ככה, אבל למעלת הארץ הזאת היה הכל, כי שם היכל ה'. ועוד אינו עתיד לבאר זה בסדר אחרי מות (ויקרא יח כד), אם יחיני הממית והמחיה: (רמב"ן בראשית יט, ה)

heaven and earth, and the land was destroyed forever, never to be restored...and to be a paradigm for those rebellious individuals from Bnei Yisrael who in the future would inherit it...For there have been among nations those who were evil and exceedingly sinful, and yet He did not do to them as He did to S'dom. It was all on account of the superiority of this land for it is the Sanctuary of God (היכל ה').²⁰ God by definition is unlimited and therefore, if God's presence, guidance and intervention is found and felt everywhere, then what is unique about Eretz Yisrael being that it is God's abode.

In Parshat Acharei-Mot, the Ramban explains this seemingly contradictory reality in the following manner. God created everything and He placed the power of the lower creatures in the higher beings, giving over each and every nation in their lands, after their nations some known star or constellation, as is known by means of astrology. God presides over these higher entities and He is God of gods, and Lord of lords over the whole world. With regard to the Land of Israel, which is His inheritance, He has placed none of

the angels as chief, observer, or ruler over it, since He gave it as a heritage to His people who declare the Unity of His Name, offspring of the beloved the patriarchs. God has set us apart from all the nations over whom He appointed princes and other celestial powers, by granting us the Land of Israel so that He will be our God directly, and we will be dedicated to Him. Therefore, the Land which is the inheritance of God, will expel all those who defile it and will not tolerate worshippers of idols, nor those who engage in immorality. While outside the Land of Israel, it is all under God's dominion, nevertheless its purity is not perfect (אינן טהרה בה שלימה), because of the celestial beings who hold sway there. That is why the Kuti'im were not punished for worshipping their gods in their land, but once they were transferred to Eretz Yisrael, they were terrorized by lions for worshipping those same gods because they were now in direct dissonance with the God of the Land, the God of gods.²¹ This is the same reason why Yaakov, prior to the giving of the Torah, was able to be married to two sisters, but upon his entry into the Land of Israel, it was no longer tenable and resulted in the premature death of Rachel.²²

²⁰ רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק א
 וַיֵּבֶא מֶלֶךְ-אֲשׁוּר מִבְּכָל מְלָכֹתָהּ וּמִכּוֹחַ וּפְרָוִיָּם וַיִּשָּׁבַב בְּעָרֵי שְׁמֶרֶן וַתַּחַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְשׁוּ אֶת-שְׁמֶרֶן וַיִּשְׁבְּבוּ בְּעָרֶיהָ: וַיְהִי בַתְּחִלַּת שְׁבַתָּם שֶׁשָּׁם לֹא רָאוּ אֶת-יְקוֹק וַיִּשְׁלַח יְקוֹק בְּהֶם אֶת-הָאֲרָזִים וַיְהִי הָרְגִים בָּהֶם: וַיֹּאמְרוּ לְמֶלֶךְ אֲשׁוּר לֵאמֹר הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִגְלִיתָ וַתּוֹשֵׁב בְּעָרֵי שְׁמֶרֶן לֹא יָדְעוּ אֶת-מִשְׁפַּט אֱלֹקֵי הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח-בָּם אֶת-הָאֲרָזִים וְהֵנָּם מִמִּיתִים אוֹתָם כְּאֲשֶׁר אֵינָם יָדְעִים אֶת-מִשְׁפַּט אֱלֹקֵי הָאָרֶץ: וַיֵּצֵאוּ מֶלֶךְ-אֲשׁוּר לֵאמֹר הֲלִינוּ שְׁמָה אֶחָד מִהַפְּהָנִים אֲשֶׁר הִגְלִיתָ מִשָּׁם וַיִּלְכְּוּ וַיִּשְׁבְּבוּ וַיִּרְשׁוּ אֶת-מִשְׁפַּט אֱלֹקֵי הָאָרֶץ: וַיֵּבֶא אֶחָד מִהַפְּהָנִים אֲשֶׁר הִגְלוּ מִשְׁמֶרֶן וַיִּשָּׁבַב בְּבֵית-אֵל וַיְהִי מִנְרָה אֹתָם אֵיךְ יִרְאוּ אֶת-יְקוֹק: וַיְהִיו עֹשִׂים גּוֹי גּוֹי אֲלֵהוּ וַיִּנְחֲאוּ בְּבֵית הַבַּמֹּת אֲשֶׁר עָשׂוּ הַשְּׁמֶרִיָּים גּוֹי גּוֹי בְּעָרֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם יֹשְׁבֵיהֶם שָׁם: (מלכים ב' יז, כד-כט)

²¹ וַיֵּבֶא מֶלֶךְ-אֲשׁוּר מִבְּכָל מְלָכֹתָהּ וּמִכּוֹחַ וּפְרָוִיָּם וַיִּשָּׁבַב בְּעָרֵי שְׁמֶרֶן וַתַּחַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְשׁוּ אֶת-שְׁמֶרֶן וַיִּשְׁבְּבוּ בְּעָרֵיהָ: וַיְהִי בַתְּחִלַּת שְׁבַתָּם שֶׁשָּׁם לֹא רָאוּ אֶת-יְקוֹק וַיִּשְׁלַח יְקוֹק בְּהֶם אֶת-הָאֲרָזִים וַיְהִי הָרְגִים בָּהֶם: וַיֹּאמְרוּ לְמֶלֶךְ אֲשׁוּר לֵאמֹר הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִגְלִיתָ וַתּוֹשֵׁב בְּעָרֵי שְׁמֶרֶן לֹא יָדְעוּ אֶת-מִשְׁפַּט אֱלֹקֵי הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח-בָּם אֶת-הָאֲרָזִים וְהֵנָּם מִמִּיתִים אוֹתָם כְּאֲשֶׁר אֵינָם יָדְעִים אֶת-מִשְׁפַּט אֱלֹקֵי הָאָרֶץ: וַיֵּצֵאוּ מֶלֶךְ-אֲשׁוּר לֵאמֹר הֲלִינוּ שְׁמָה אֶחָד מִהַפְּהָנִים אֲשֶׁר הִגְלִיתָ מִשָּׁם וַיִּלְכְּוּ וַיִּשְׁבְּבוּ וַיִּרְשׁוּ אֶת-מִשְׁפַּט אֱלֹקֵי הָאָרֶץ: וַיֵּבֶא אֶחָד מִהַפְּהָנִים אֲשֶׁר הִגְלוּ מִשְׁמֶרֶן וַיִּשָּׁבַב בְּבֵית-אֵל וַיְהִי מִנְרָה אֹתָם אֵיךְ יִרְאוּ אֶת-יְקוֹק: וַיְהִיו עֹשִׂים גּוֹי גּוֹי אֲלֵהוּ וַיִּנְחֲאוּ בְּבֵית הַבַּמֹּת אֲשֶׁר עָשׂוּ הַשְּׁמֶרִיָּים גּוֹי גּוֹי בְּעָרֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם יֹשְׁבֵיהֶם שָׁם: (מלכים ב' יז, כד-כט)

²² וַיֵּבֶא מֶלֶךְ-אֲשׁוּר מִבְּכָל מְלָכֹתָהּ וּמִכּוֹחַ וּפְרָוִיָּם וַיִּשָּׁבַב בְּעָרֵי שְׁמֶרֶן וַתַּחַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְשׁוּ אֶת-שְׁמֶרֶן וַיִּשְׁבְּבוּ בְּעָרֵיהָ: וַיְהִי בַתְּחִלַּת שְׁבַתָּם שֶׁשָּׁם לֹא רָאוּ אֶת-יְקוֹק וַיִּשְׁלַח יְקוֹק בְּהֶם אֶת-הָאֲרָזִים וַיְהִי הָרְגִים בָּהֶם: וַיֹּאמְרוּ לְמֶלֶךְ אֲשׁוּר לֵאמֹר הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִגְלִיתָ וַתּוֹשֵׁב בְּעָרֵי שְׁמֶרֶן לֹא יָדְעוּ אֶת-מִשְׁפַּט אֱלֹקֵי הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח-בָּם אֶת-הָאֲרָזִים וְהֵנָּם מִמִּיתִים אוֹתָם כְּאֲשֶׁר אֵינָם יָדְעִים אֶת-מִשְׁפַּט אֱלֹקֵי הָאָרֶץ: וַיֵּצֵאוּ מֶלֶךְ-אֲשׁוּר לֵאמֹר הֲלִינוּ שְׁמָה אֶחָד מִהַפְּהָנִים אֲשֶׁר הִגְלִיתָ מִשָּׁם וַיִּלְכְּוּ וַיִּשְׁבְּבוּ וַיִּרְשׁוּ אֶת-מִשְׁפַּט אֱלֹקֵי הָאָרֶץ: וַיֵּבֶא אֶחָד מִהַפְּהָנִים אֲשֶׁר הִגְלוּ מִשְׁמֶרֶן וַיִּשָּׁבַב בְּבֵית-אֵל וַיְהִי מִנְרָה אֹתָם אֵיךְ יִרְאוּ אֶת-יְקוֹק: וַיְהִיו עֹשִׂים גּוֹי גּוֹי אֲלֵהוּ וַיִּנְחֲאוּ בְּבֵית הַבַּמֹּת אֲשֶׁר עָשׂוּ הַשְּׁמֶרִיָּים גּוֹי גּוֹי בְּעָרֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם יֹשְׁבֵיהֶם שָׁם: (מלכים ב' יז, כד-כט)

שאלתא, כלומר שאלו מה הרצון העליון עליו ואחרי כן גזרו להעשות כן, וזהו שאמר לו דניאל (שם פסוק כא) וגזרת עילאה היא, כי הכל מאתו יתברך: והנה השם הנכבד יתברך אלקי האלקים בכל העולם ואלקי ארץ ישראל שהיא נחלת ה', וזהו טעם וזנה אחרי אלהי נכר הארץ (דברים לא טז), כי האלוהות נכרים בארץ השם ובנחלתו, וזהו שנאמר (מ"ב יז כו) לא ידעו את משפט אלקי הארץ וישלח בם את האריות והנם ממייתים אותם כאשר אינם יודעים את משפט אלקי הארץ, והנה הכותיים לא היו נענשים בארצם בעבדם את אלהיהם לשלח בהם את האריות, ובבואם בארץ השם ועשו שם כמעשיהם הראשונים שלח בהם האריות הממייתים אותם. וכן שנו בספרא (קדושים יא יד), ולא תקיא הארץ אתכם וגו', ארץ ישראל אינה כשאר ארצות, אינה מקיימת עוברי עבירה. ובספרי (האזינו שטו) ואין עמו אל נכר (דברים לב יב), שלא תהא רשות לאחד משרי האומות לבא לשלוט בכם, כענין שנאמר ואני יוצא והנה שר יון וגו'. והוא מאמרם (כתובות קי ב) כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה שנאמר (להלן כה לח) לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלקים, ואומר (שם"א וכו"ט) לא יגרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלקים אחרים: ואמר בתוספתא דע"ז (פ"ה ה"ה), הרי הוא אומר (ירמיהו יג כא) ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלקים, ואומר לתת לכם את ארץ כנען, כל זמן שאתם בארץ כנען הייתי לכם לאלקים, אין אתם בארץ כנען כביכול אין אני לכם לאלקים, וכן הוא אומר (יהושע יד ג) כארבעים אלף חלוצי צבא עברו לפני ה', ואומר (דה"א כב יח) ונכבשה הארץ לפני השם ולפני עמו, וכי תעלה על דעתך שישאר מכבשין את הארץ לפני המקום, אלא כל זמן שהן עליה כאילו היא מכובשת, הא אינם עליה אינה מכובשת: ומן הענין הזה אמרו בספרי (עקב מג), ואבדתם מהרה (דברים יא יז), אף על פי שאני מגלה אתכם מן הארץ לחוצה לארץ היו מצוייני במצות שכשתחזרו לא יהו עליכם חדשים, משל לאדון שכטע על אשתו ושלחה לבית אביה, אמר לה הוי מתקשטת נתנשטים שכשתחזרי לא יהיו עליך חדשים, וכן אמר ירמיה (לא כ) הציבי לך ציונים, אלו המצות שישאר מצויני בהם: והנה הכתוב שאמר (דברים יח יז) ואבדתם מהרה ושמתם את דברי אלה וגו', אינו מחייב בגלות אלא בחובת הגוף כתפילין ומזוזות, ופירשו בהן כדי שלא יהו חדשים עלינו כשנחזור אותה, כי עיקר כל המצות ליושבים בארץ ה'. ולפיכך אמרו בספרי (ראה פ), וירשתם אותה וישבתם בה ושמתם לעשות (דברים יא לא לב), ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות שבתורה, וכך הוא בתוספתא דע"ז (פ"ה ה"ב), וזו היא מחבת הרשעים (סנהדרין קה א) שהיו אומרים ליחזקאל, רבינו יחזקאל ארץ ושכרו רבו יש עליו נלוה, שנאמר (יחזקאל כ לב) והעובד על הרוחכם היא לא תהיה אשר אתם אומרים הנה כגוים כמשפחות האדמה לשרת עץ ואבן: וזו היא מצות יעקב אבינו לביתו ולכל אשר עמו בשעת ביאתם לארץ (בראשית לה ב) הסירו את אלהי הנכר אשר בתוכם והטהרו. והשם לו לבדו נתכנו עלילות שמתה רחל בדרך תחילת בואם בארץ, כי בזכותה לא מתה בחוצה לארץ, ובזכותה לא ישב בארץ עם תרתי אחיות והיא היתה הנשאת באיסור האחוה. ונראה שנתעברה מבנימין קודם בואם בשכם ולא נגע בה בארץ כלל, מפני הענין שהזכרנו: ואמר הוביא (ירמיה טז) ושלמתי ראשונה משנה עונם וחטאתם על חללם את ארצי, בנבלת שקוציהם ותועבותיהם מלאו את נחלתי. והענין הזה הוא במקומות רבים בכתובים, ותרתי מפורש בהם היתה שפקחתי בו עיניך. וכתב ר"א בפרשת וילך (דברים לא טז), ידענו כי השם אחד והשינוי יבא מהמקבלים, והשם לא ישנה מעשיו משפט אלקי הארץ, ואמר ביעקב הסירו את אלהי הנכר, והפך המקום הדבק בעריות שהם שארץ, והמשליל בין, אלו דבריו ז"ל. ואל תשיב על פי מפסוק מיכאל שרכם (דניאל י כא), כי הוא שר משרת לבקש רחמים על ישראל, לא שר מלכות

The Ramban concludes with the powerful statement of Chazal that only when Bnei Yisrael are in the Land of Israel am I their God, but outside of Eretz Yisrael it as if I am not their God.²³ Not that they are exempt from performance of the Mitzvot, but their accomplishment outside the Land is subpar and habitual practice to be able to perform them properly in their full glory when they return to Eretz Yisrael. It is no surprise then that the Ramban quotes the Sifrei that equates the Mitzva of residing in Eretz Yisrael with all the other Mitzvot.²⁴ The other Mitzvot are only able to be performed in their full glory and splendor and to reach their full potential in Eretz Yisrael. It is then no wonder that the Ramban, consistent with his position that has been highlighted heretofore, criticizes the Rambam for omitting one of the most important and fundamental Mitzvot from his book that enumerates the six hundred and thirteen positive and negative Torah precepts (פרו המצות).²⁵ The Ramban goes to great lengths to demonstrate that not only is the conquest, but also the settling, of the Land of Israel a Torah imperative given its centrality to our relationship with God. It is a Mitzva (אָרְץ אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל) that is highly extolled and regarded by the Sages because of its tremendous importance and value.

This week's Parsha highlights the risks of living in the direct presence of God in the Land of Israel, but it also illuminates the great opportunity one has to reside in the Land of Israel. The negative ramifications of Nigayim are directly correlated with the manifest presence of God and therefore adherence to the Mitzvot is especially rewarding and powerful in Eretz Yisrael. It facilitates the ability of the individual and the nation to be the beneficiaries of being in the direct shadow of God and enjoy the benefits of hosting God's presence as described earlier by the Ramban and Kuzari. How lucky are we to live in a generation when this possibility is available to us; we must seize and relish the amazing opportunity afforded to us.

ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות שבתורה

**אָרְץ אֲשֶׁר יִקְוֶה אֶלְקֵיךָ דָרַשׁ אֹתָהּ תָמִיד עֵינֵי יִקְוֶה אֶלְקֵיךָ
בְּהַ מְרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה.²⁶**

Shabbat Shalom

לעילוי נשמת הנרצחים ז"ל בארץ ישראל, לרפואה שלימה לפצועים, לגאולה קרובה לנעדרים ולשבויים, והצלחה ושמירה ובשורות טובות וישועות ונחמות לכל כלל ישראל ובמיוחד לחיילי צה"ל העומדים על משמר ארצנו וערי אלקינו

ומשלמה. וכן היה שר צבא הנראה ליהושע ביריחו (יהושע ה יג), הראה לו כי השם שלחו ללחום מלחמותיהם, כענין בחזקיהו (מ"ב יט לה). וגם שהיה זה בהיותו בחוצה לארץ: ואין שרות לפרש בענין הארץ יותר מזה, אבל אם תזכה להבין הארץ הראשונה הנזכרת בפסוק בראשית והנזכרת בפרשת אַחֲרֵית חַדְשֵׁי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (להלן כו מב), תדע עוד שגבגב ונעלם, ותבין מה שאמרו רבותינו (תנחומא ויקהל ז) בית המקדש של מעלה נקבון כנגד בית המקדש של מטה, וכבר רמזתי לך בפסוק כי לי הארץ (שמות יט ה): והנה הזכיר הכתוב כי אנשי ארץ כנען נענשו בעבור העריות, ורבותינו אמרו (סנהדרין טו ב) שהזוהרו עליהן מעת היצירה לאדם ולנה, שלא ענש אלא אם כן זהיר, אבל הכתוב לא יזכיר האזהרה אבל יאמר כי הארץ תקיא אותם כי הארץ תתעב כל התועבות האל. והנה לא אנשי ארץ כנען בלבד היו מן המזוהרים, והפרשה הזכיר "כמעשה ארץ מצרים" שהיו גם הם עושים ככל התועבות האלה, ולא תקיא אותם ארץ מצרים ולא שאר ארצות הגוים את גויהם, אבל הענין כולו למעלת הארץ וקדושתה. ואמר הכתוב "ותקיא הארץ", כי מעת שפקד עונה עליה שנגזר על הכנענים להכרת כאילו כבר הקיאה אותם, או "ותקיא", למעלה, כענין סר צלם מעליהם (במדבר יד ט): (רמב"ן ויקרא יח, כה וגם עיין רמב"ן בראשית כו, ה) הרי הוא אומ' ושבתי בשלום אל בית אבי שאין תלמי' לומ' והיה י"י לי לאלקים ואו'²³ לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלקים כל זמן שאתם בארץ כנען הריני לכם לאלהים אין אתם בארץ כנען כביכול איני לכם לאלהים וכן הוא אומ' בארבעים אלף חלוצי צבא עברו לפני י"י ולפני עמו וכי תעלה על דעתך שישיר' מכבשין את הארץ לפני המקום אלא כל זמן שהן עליה כאילו היא מכובשת הא אין עליה כאילו אינה מכובשת וכן הוא אומ' כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת י"י לאמר ל' ע' אלהים אחרים וכי תעלה על דעתך שדוד עובד עבודה זרה היה אלא דרש דוד ואמ' כל המניח את הארץ בשעת שלום ויוצא לחוצה לארץ כאילו עובד עבודה זרה של נטעותים בארץ הזאת באמת בכל לבי ובכל נפשי כל זמן שהן עליה כאילו נטועין הן לפני באמת בכל לבי ובכל נפשי: (תוספתא עבודה זרה ד, ה)

²⁴ ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות שבתורה (ספרי ראה פ, דברים יא, לא-לב) ²⁵ מצוה רביעית שנצטוו לרשת הארץ אשר נתן הקל יתברך ויתעלה לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב ולא נעזבה ביד זולתינו מן האומות או לשממה. והוא אמרו להם (מסעי לג ורמב"ן שם) והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה והתנחלתם את הארץ. ונכלל כזה העניין במצוה זו במקומות אחרים כאמרו יתב' (דברים' א) באו ורשו את הארץ אשר נשבעתי לאבותיכם ופרט אותה להם במצוה זו כולה בגבוליה ומצריה כמו שאמר ובואו מה האמורי והאל כל שכיני בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים וגו'. שלא יניחו ממנה מקום. והראיה שזו מצוה אמרו ית' בענין המרגלים (שם) עלה רש כאשר דבר י"י אלקיך לך אל

תירא ואל תחת. ואמר עוד (עקב ט) ובשלוח י"י אתכם מקדש ברנע לאמר עלו ורשו את הארץ אשר נתתי לכם וכאשר לא אבו לעלות במאמר הזה כתוב ותמרו את פי י"י אלקיכם ולא האמתם לו ולא שמעתם בקולו. הוראה שהיתה מצוה לא יעוד והבטחה. וזו היא שהחכמים קורין אותה (סוטה פ"ח מ"ו) מלחמת מצוה. וכך אמרו בגמר סוטה (מד ב) אמר רב יהודה מלחמת יהושע לכבש דברי הכל חובה מלחמת דוד להרווחת דברי הכל רשות. ולשון ספרי (שופט' יז יד) וירשתה וישבת בה בזכות שתרש תשב. ואל שתשב ותאמר כי המצוה הזאת היא המצוה במלחמת שבע עממים שנצטוו לאדם שנ' (ס"פ שופט') החרם תחרימם. אין הדבר כן. שאנו נצטוו להרוג האומות הם בהלחמם עמו ואם רצו להשלים נשלים עמהם ונעזבם הדורות. וכן אם ברחו האומות הם מפנינו והלכו להם, כמאמרם (דב"ר שופט') הגרשי פנה והלך לו, ונתן להם הקדוש ברוך הוא ארץ טובה כארצם זו אפריקי, נצטוו אנחנו לבוא בארץ ולכבוש המדינות ולהושיב בה שבטנו. וכן אחרי הכריתנו את העממים הנזכרים אם רצו אחר כן שבטנו לעזוב את הארץ ולכבוש להם את ארץ שנער או את ארץ אשר וזולתם מן המקומות אינם רשאין. שנצטוו בכיבושה ובישבתה. וממאמר מלחמת יהושע לכבש תבין כי המצוה הזו היא בכבוש. וכן אמרו בספרי (ס"פ עקב) כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם נתתי כאשר וכו' אמר להם כל המקום שתכבשו חוץ מן המקומות האלו הרי הוא שלכם או שרות בידם לכבוש חוצה לארץ עד שלא יכבשו א"י תלמוד לומר וירשתם גוים גדולים ועצומים ואחר כך כל המקום אשר וכו'. ואמר ואם תאמר מפני מה כיבש דוד ארם נהרים וארם צובה ואין מצות נהגות שם, אמרו דוד עשה שלא תתורה התורה אמרה משתכבשו א"י תהיו רשאין לכבוש חוצה לארץ והוא לא עשה כן. הרי נצטוו בכיבוש בכל הדורות. ואומר אני כי המצוה שהחכמים מפליגין בה והיא דירת ארץ ישראל עד שאמרו (ת"כ בהר פ"ה ה"ד וכע"ז כתוב' קי ב, וש"נ, מלכים ס"ה) שכל היוצא ממנה ודר בחוצה לארץ יהא בעיניך כעובד עבודה זרה שנאמר כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת י"י לאמר לך עבוד אלהים אחרים וזולת זה הפלגות גדולות שאמרו בה הכל הוא מצות עשה הזוה נצטוו לרשת הארץ ולשבת בה. אם כן היא מצות עשה לדורות מתייב כל יחיד ממנו ואפילו בזמן גלות כידוע בתלמוד במקומות הרבה. ולשון ספרי (ראה יב ט) מעשה ברבי יהודה בן בתירה ור' מתיא בן חרש ור' חנניה בן אחי' יהושע ור' נתן שהיו יוצאין חוצה לארץ והגיעו לפלטיה וזכרו את ארץ ישראל וזקפו את עיניהם וזלגו דמעותיהן וקרעו בגדיהם וקראו המקרא הזה וירשתה וישבת בה ושמרת לעשות אמרו ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות שבתורה: (השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שכחת העשין)

²⁶ אָרְץ אֲשֶׁר יִקְוֶה אֶלְקֵיךָ דָרַשׁ אֹתָהּ תָמִיד עֵינֵי יִקְוֶה אֶלְקֵיךָ בְּהַ מְרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה: (דברים יא, יב)